

НАЦІОНАЛЬНЕ АГЕНТСТВО УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ
УНІВЕРСИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ФІСКАЛЬНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ІННОВАЦІЙНИХ ОСВІТНІХ
ТЕХНОЛОГІЙ ТА РЕГІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ

ПОГОДЖЕНО:

Голова Національного агентства
України з питань державної служби
_____ К.О. ВАЩЕНКО
“ ” _____ 2019 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ:

Ректор Університету державної
фіскальної служби України
_____ П.В. ПАШКО
“ ” _____ 2019 р.

КОРОТКОСТРОКОВА ПРОГРАМА

підвищення кваліфікації державних службовців
та посадових осіб місцевого самоврядування
з питань управління фінансами на тему:

**«СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСАМИ; УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ
ДЕРЖАВНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОГО ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ»**

Ірпінь – 2019

Короткострокова програма підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування з питань управління фінансами на тему: «Стратегія реформування системи управління державними фінансами; удосконалення управління державними інвестиціями для забезпечення ефективного виконання бюджету». Ірпінь: УДФСУ, 2019. 16 с.

Автори: Ю.М. Коваленко, д.е.н. проф.
М.Д. Бедринець, к.е.н., доц.
М.Б. Ріппа, к.е.н., доц.

Програму розглянуто та схвалено кафедрою фінансів імені Л.Л. Тарангул. Протокол № 20 від 21.05.2019.

Рекомендовано до впровадження:

Директор Навчально-наукового центру
інноваційних освітніх технологій
та регіонального навчання

О.Ю. КАЙДАШ

Реєстраційний № _____

I. Пояснювальна записка

Актуальність і значення навчання. Сьогодні в Україні зростає необхідність реформування державних фінансів. Причиною цього є те, що в умовах активної трансформації економічних відносин значну частину елементів управління державними фінансами успадковано ще з командно-адміністративної системи.

Стратегічною метою здійснення державних інвестицій має бути не лише приріст вартості державних (муніципальних) активів, а створення умов для стійкого соціально-економічного розвитку суспільства. Тому роль інституту держави як інвестора не варто применшувати, адже розумне і правильне інвестування за рахунок бюджетних коштів повинно сприяти покращенню інвестиційного клімату. Основними проблемами державного інвестування в Україні є відсутність чіткого юридичного визначення публічних, державних, бюджетних інвестицій у вітчизняному законодавстві; низький рівень питомої ваги капітальних видатків вітчизняних бюджетів порівняно з розвиненими країнами; неефективність державних інвестицій та незначний їх вплив на економічне зростання, розмитість пріоритетів державного інвестування; низький рівень фактичного виконання капітальних видатків; неузгодженість термінів реалізації інвестиційних проектів та бюджетного планування; закритість інформації про використання публічних коштів; високий рівень корупції під час реалізації інвестиційних проектів; відсутність мультиплікативного ефекту від реалізації інвестиційних проектів.

Відтак існує нагальна потреба в модернізації управління державними фінансами та удосконалення управління державними інвестиціями для забезпечення ефективного виконання бюджету.

Нормативно-правове забезпечення організації, змісту і технології навчання:

- Конституція України;

- Бюджетний кодекс України;
- Закон України «Про державну службу»;
- Закон України «Про місцеві адміністрації»;
- Закон України «Про місцеве самоврядування»;
- Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування»;
- Закон України «Про освіту»;
- Закону України «Про вищу освіту»;
- Стратегія реформування управління державними фінансами на 2017 – 2020 рр.
- Постанова Кабінету Міністрів України № 106 від 6.02.2019;
- Наказ Національного агентства України з питань державної служби № 49 від 4.11.2011;
- Наказ Національного агентства України з питань державної служби № 65 від 30.03.2015;
- Наказ Національного агентства України з питань державної служби № 86 від 19.04.2017.

Загальна характеристика цільової групи.

Програма розрахована на підвищення кваліфікації державних службовців, голів місцевих державних адміністрацій, їх перших заступників та заступників, посадових осіб місцевого самоврядування.

Навчальні цілі та завдання.

Метою навчання є оновлення знань та навичок професійної діяльності на державній службі й службі в органах місцевого самоврядування загалом та щодо стратегічного реформування системи управління державними фінансами, удосконалення управління державними інвестиціями для забезпечення ефективного виконання бюджету зокрема.

Завданнями навчання є:

- ознайомити слухачів з основами управління доходами держави;

- дати поняття основних принципів управління державними фінансами;
- навчити методиці оцінки бюджетних видатків;
- сформулювати уявлення щодо організації державних закупівель, здійснення бюджетних інвестицій;
- ознайомити із зарубіжним досвідом управління державними доходами і видатками; основними концепціями та ідеями, які пояснюють економічний і фінансовий устрій суспільства, природу державних фінансів, взаємозв'язок фінансових інститутів з їх економічним, соціальним і політичним оточенням в умовах демократії.

Об'єктом вивчення є державні фінанси та відносини, пов'язанні з їх формуванням, розподілом і використанням.

Предметом вивчення є сукупність фінансових відносин, особливості розвитку фінансів на сучасному етапі, а також методологія та методи управлінської діяльності у сфері державних фінансів.

Загальна характеристика змісту навчального матеріалу, принципи його добору.

Передбачається поглибити розуміння слухачами стратегії реформування системи управління державними фінансами за умов інтеграції економіки України до ЄС з метою використання набутих теоретичних знань в практичній роботі в органах державної влади та місцевого самоврядування, а також формування у державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування системи знань щодо управління державними інвестиціями для забезпечення ефективного виконання бюджету.

Очікувані результати навчання, їх вплив на професійну компетентність слухачів і ефективність виконання ними посадових завдань.

У результаті вивчення дисципліни слухачі повинні *знати*:

- теоретичні основи та принципи управління державними фінансами та інвестиційною складовою бюджету;

–основні прийоми планування державних доходів і видатків, а також одержати знання щодо організації їхнього здійснення;

–характеристики інвестиційних проектів;

–сутність інвестиційного процесу, порядок його ресурсного забезпечення та класифікацію інвестицій;

–механізм залучення іноземних інвестицій в економіку країни;

–методи державного регулювання інвестиційної діяльності;

вміти:

–застосовувати формалізовані методики оцінювання ефективності державних видатків та методи оцінки ефективності інвестицій;

–визначати потребу в окремих видах інвестиційних ресурсів та їх обсягах;

–аналітично обґрунтовувати якість управління державними інвестиціями та інвестиційних стратегій, здійснювати попередню оцінку державних інвестиційних проектів;

–формулювати цілі та завдання, пов'язані з реалізацією професійних функцій фінансиста з управління державними та місцевими фінансами;

–здійснювати фінансово-економічний аналіз виконання бюджету з метою ухвалення організаційних та управлінських рішень.

Добір видів навчальних занять і застосування методів навчання зумовлено нормативно-правовим забезпеченням організації навчання, специфікою цільової аудиторії, метою, завданнями, змістом і структурою навчального матеріалу, обсягами часу, відведеного на його засвоєння, новітніми методиками навчання.

З урахуванням цього передбачено використання методів: лекції, проблемної бесіди, експрес-опитування, презентації із застосуванням мультимедійних технологій.

Форми організації, засоби та види навчальної роботи слухачів для опрацювання змісту Професійної (сертифікатної) програми.

До форм навчання належать: колективні аудиторні заняття – лекції, семінарські заняття тощо, а також індивідуальні заняття – самостійна робота слухачів, яка передбачає самостійне (індивідуальне) опануванні ними окремими теоретичними питаннями курсу шляхом опрацювання рекомендованих джерел у позааудиторний час. Аудиторні заняття (вступна лекція, семінарське заняття, тематична дискусія, круглий стіл, тренінг) проводяться з використанням інтерактивних і тестових форм роботи, технічних засобів навчання.

Обсяг часу на реалізацію програми, рекомендації щодо його розподілу на проведення навчальних занять, самостійної навчальної роботи слухачів і контрольних заходів, із зазначенням кількості кредитів ЄКТС.

Тривалість підвищення кваліфікації за короткостроковою програмою становить 12 годин (0,4 кредита ЄКТС), з яких 8 годин аудиторних (0,27 кредита ЄКТС) та 4 години самостійної роботи (0,13 кредита ЄКТС) слухачів.

Концептуальні підходи щодо організації контролю за результатами навчання.

Для закріплення знань і набуття практичних умінь слухачів передбачено такі форми контролю знань:

- *поточний* контроль: виконання індивідуальних робіт у межах програми / тем;

- *підсумковий* контроль: залік у формі письмового тестування.

II. Тематичний план

Шифр и модулі в/ тем	Назви складових програми, модулів, тем	Загальна кількість годин/кредитів ЄКТС	Розподіл часу на аудиторні заняття і самостійну роботу	
			Аудиторні заняття (години/кредити ЄКТС)	Самостійна робота (години/кредити ЄКТС)
Т. 1	Теоретичні основи державних фінансів.	2 / 0,065	-	2 / 0,065
Т. 2	Особливості управління бюджетною системою	2 / 0,065	2/ 0,065	-
Т. 3	Засади суспільного управління державними фінансами за умов демократії	4 / 0, 13	2 / 0,065	2/ 0,065
Т. 4	Управління державними інвестиціями та ефективне виконання бюджету»	2 / 0,065	2 / 0,065	-
	Підсумковий контроль (тестування)	2 / 0,065	2 / 0,065	-
	Всього	12/ 0,4	8 / 0,27	4 / 0,13

III. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ

Тема 1: Теоретичні основи державних фінансів.

Теоретична складова. Втручання уряду в економічну систему ринкового типу. Неefективність конкуренції. Наявність товарів суспільного споживання. Екстерналії. Неповні ринки. Недостовірність інформації. Безробіття, інфляція, дисбаланс. Необхідність перерозподільчих заходів. Забезпечення необхідними товарами населення. Необхідність доходів і видатків, їх склад і структура. Функції державних фінансів у ринковій економіці. Сутність алокаційної функції суспільних фінансів. Поняття дистрибуційної функції суспільних фінансів. Стабілізаційна функція суспільних фінансів.

Практична складова. Поняття управління державними доходами і видатками. Предмет управління доходами і видатками держави. Завдання і принципи управління державними доходами і видатками. Цілі управління державними доходами і видатками. Особливість визначення цілей управління доходами і видатками держави на сучасному етапі розвитку України.

САМОСТІЙНА РОБОТА СЛУХАЧІВ:

1. Передумови для втручання уряду в економічну систему ринкового типу та трансформація державного регулювання економіки.
3. Алокаційна, суспільна, дистрибуційна та стабілізаційна на функції суспільних фінансів.
4. Поняття, предмет, цілі та завдання управління державними доходами і видатками.

Рекомендовані джерела: [1,2,5,6,11,12,14,17,20,24,26,33,34].

Тема 2: Особливості управління бюджетною системою

Теоретична складова. Державні фінанси в умовах демократії. Забезпечення суспільних благ та функції держави. Вплив демократії на функціонування і стан державних фінансів. Демократія і диктатура як два діаметрально протилежні методи управління фінансами держави. їх переваги і недоліки.

Практична складова. Державні фінанси в умовах демократії. Забезпечення суспільних благ та функції держави. Вплив демократії на функціонування і стан державних фінансів. Демократія і диктатура як два діаметрально протилежні методи управління фінансами держави. їх переваги і недоліки. Практика суспільно вибору. Фіскально-бюджетні рішення як акти публічної політики. Політичні процедури прийняття фінансових рішень. Діяльність учасників процесу суспільного вибору: партій, громадських організацій, груп з спеціальних інтересів, лобі, та їх вплив на специфіку доходів та видатків держави. Роль особливостей процедур прийняття рішень щодо державних фінансів: правило більшості, парадокс голосування, маніпулювання голосами виборців, логролінг.

Тема 3: Засади суспільного управління державними фінансами за умов демократії

Теоретична складова. Інституційне забезпечення управління бюджетною системою: загальнодержавний та місцевий рівні. Система і структура органів управління бюджетом. Законодавче забезпечення управління бюджетною системою. Практика суспільно вибору. Фіскально-бюджетні рішення як акти публічної політики. Політичні процедури прийняття фінансових рішень. Діяльність учасників процесу суспільного вибору: партій, громадських організацій, груп з спеціальних інтересів, лобі, та їх вплив на специфіку доходів та видатків держави.

Практична складова. Роль особливостей процедур прийняття рішень щодо державних фінансів: правило більшості, парадокс голосування, маніпулювання голосами виборців, логроллінг. Формування бюджетної політики на загальнодержавному рівні. Основи формування бюджетної політики на місцевому рівні. Особливості управлінської діяльності в бюджетному процесі. Стадії бюджетного процесу та його учасники. Бюджетне прогнозування в Україні. Планування державного бюджету в Україні та його стадії.

САМОСТІЙНА РОБОТА СЛУХАЧІВ:

1. Програмно-цільовий метод формування бюджетів.
2. Оперативне управління бюджетним процесом. Організація виконання державного та місцевих бюджетів.
3. Облік та звітність у процесі виконання бюджетів. Державний бюджетний контроль: сутність і особливості.

Рекомендовані джерела: [1,2,3,5,6,10,12,14,17,20,21,32,25,27,29,31,34].

Тема 4: Управління державними інвестиціями та ефективне виконання бюджету

Теоретична складова. Інвестиції та їх види. Державні інвестиції та їх роль у виконанні бюджету. Місце державних інвестицій та інвестиційної діяльності у виконанні бюджету. Інвестиційний процес та інвестиційний ринок. Види державних інвестиційних проектів та їх спрямованість. Учасники інвестиційних проектів та їх цілі. Життєвий цикл проектів. Оцінка ефективності державних інвестиційних проектів. Відбір проектів та включення їх до бюджету. Здійснення державних капітальних інвестицій. Використання інфраструктури. Видатки розвитку. Державні інвестиції та їх роль у виконанні бюджету

Практична складова. Інвестиційна стратегія та попередня оцінка проектів. Управління проектами та їхня імплементація. Оцінка проектів та аудит. Постаудит державних інвестицій. Зарубіжний досвід щодо якості управління державними інвестиціями в контексті виконання бюджету. Кращі практики для України. Пошук альтернативних рішень. Інвестиційне бюджетування. Державно-приватне партнерство у реалізації державних інвестицій. Адвокація та організація адвокаційної компанії щодо реалізації державних інвестицій і виконання державного бюджету. Інструменти та етапи адвокації. Планування та організація адвокаційної компанії як інвестиційного проекту в рамках державних інвестицій. Аналіз цільових груп та інституційного середовища. SMART-аналіз. Формування команди інвестиційного проекту. Роль комплаєнсу в управлінні державними інвестиціями та проектами. Стейкхолдери в управлінні державними інвестиціями та ефективному виконанні бюджету.

IV. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Ахламов А. Г. Управління місцевими фінансами: навч. посіб. / А. Г. Ахламов, І. В. Яцкевич, О. В. Голинська ; за заг. ред. А. Г. Ахламова. – Одеса : 400 ОРІДУ НАДУ, 2013. – 352 с
2. Бак Н. А. Міжбюджетні відносини як складова бюджетного регулювання / Н. А. Бак // Фінанси України. – 2017. – № 5. – С. 78–82
3. Богдан І.В. Стійкість державних фінансів України та оцінка фіскального розриву на період до 2020 року / І.В. Богдан // Фінанси України. — 2015. — № 9. — С. 61—77. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_9_6
4. Боргова стійкість державних фінансів: монографія / Т.І. Єфименко, С.А. Єрохін, Т.П. Богдан, М.Ф. Базась, В.Й. Башко; ред.: Т.І. Єфименко, С.А. Єрохін, Т.П. Богдан; Держ. навч.наук. установа "Акад. фінанс. упр.". — Київ: ДННУ "Акад. фінанс. упр.", 2014. — 710 с.
5. Бюджетний кодекс України / Кодекс від 08.07.2010 № 2456-VI / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>
6. Бюджетний менеджмент: підруч. / за ред. В.Г. Дем'янишина, Г.В. Погріщук. – Тернопіль, Крок, 2017. – 522 с
7. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2015 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2016. — 80с.
8. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2016 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2017. — 92 с.
9. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за січень-вересень 2017 року / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження», USAID. — К., 2017. — 86 с.
10. Гасанов, С. С. Фіскальні ризики та фіскальне таргетування в системі управління державними фінансами за умов інституціональної невизначеності./ С. С. Гасанов // Наукові праці НДФІ. – 2017. – №2. – С. 5-24.
11. Дехтяр Н.А. Особливості запровадження середньострокового бюджетного

планування в рамках реалізації стратегії управління державними фінансами / Н.А. Дехтяр // Проблеми і перспективи розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник матеріалів II Всеукраїнської науково-практичної конференції (23 листопада 2017 р., м. Суми). – Суми : Сумський державний університет, 2017. – С. 14-18.

12. Єфименко, Т. І. Концептуальні засади подальшого розвитку системи управління державними фінансами. / Т. І. Єфименко/ Економіка України. – 2017. – №3. – С. 3-19.

13. Казначейська система [текст]: підручник. / В.І. Стоян, О.С. Даневич, М.Й. Мац. [За аг. ред. Крисоватого А.І.]. – 3-тє вид. змін. й доп. – К.: «Центр учбової літератури», 2014. – 868 с,

14. Карлін М.І. Борисюк О.В. Управління державними фінансами: навч. посіб. / М. І. Карлін, О.В. Борисюк. – Луцьк: ПП Іванюк В. П., 2013. – 273 с.

15. Лютий, І. О.; Рожко, О.Д. Сучасні тенденції та використання державного кредиту у розвинутих зарубіжних країнах / Лютий, І. О.; Рожко, О.Д. / Світ фінансів. – 2017. - №4 (9). - С. 17-24.

16. Місцеві фінанси: підручник /авт. кол.; за ред. д-ра. екон. наук, проф. О.Б.Жихор, д-ра. екон. наук, проф. О.П.Кириленко. – К.: УБС НБУ, 2015. – 579 с.

17. Міщенко Д. А. Розвиток інституційного середовища системи державного управління в Україні / Д. А. Міщенко // Публічне управління та митне адміністрування, 2017. - № 1 (16). - С. 56–61

18. Податковий кодекс України / Кодекс від 02.12.2010 № 2755-VI / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

19. Про державний бюджет України на 2018 рік / Закон України від 07.12.2017 № 2246-19 / [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>

20. Розвиток бюджетного процесу в умовах економічних перетворень : моногр. /за ред. С.І. Юрія., В.Г. Дем'янишина. – К.: Кондор – Видавництво, 2012. – 376 с.

21. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: моногр. / [О. П. Кириленко, О. В. Петрушка, Б. С. Малиняк та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 304 с.

22. Селіверстова, Л. С.; Адаменко, І. П. Фінансова політика в умовах інституційної економіки / Л. С Селіверстова, І. П. Адаменко/ [Електронний ресурс] / Економіка та держава, 2018. - № 1. – С. 16-19 Режим доступу

http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018.pdf

23. Управління державними доходами і видатками Навчальний посібник / [Б. С. Малиняк, В. С. Толуб'як, В. П. Горин, В. В. Письменний]; за ред. Б. С. Малиняка. – Тернопіль: Астон, 2015. – 154 с.

24. Хомутенко, А. В. Сутність та передумови інституціональної модернізації управління державними фінансами України / А. В. ХОМУТЕНКО / [Електронний ресурс] / Економіка та держава, 2018. - № 1. - С. 91 – 95 Режим доступу: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018.pdf

Додаткова

25. Бюджетна система: підруч. / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 624 с.

26. Василик О.Д. Державні фінанси України / О.Д. Василик, К.В. Павлюк. - К.: Цент. навч. літератури, 2004. - 608 с.

27. Гасанов С.С. Досвід ЄС з антикризового управління державними фінансами та його використання в Україні / С.С. Гасанов, В.П. Кудряшов, Р.Л. Балакін // Фінанси України. — 2014. — №7. — С. 17—30. — Режим доступу: http://fu.minfin.gov.ua/docs/FU_14_07_017_uk.pdf

28. Державні цільові фонди: навч. посібник / [Гордей О.Д., Биховченко В.П., Суханова А.В., Новицька О.В.]; за заг. ред. О.Д.Гордей. – Ірпінь: УДФСУ, 2017. – 322 с.

29. Дулік Т. О. Податкове регулювання в системі заходів політики фіскальної консолідації / Т. О. Дулік, Т. Ю. Александрюк // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2017. - № 1(2). - С. 56-60.

30. Молдован, О. О. Державні фінанси України: досвід та перспективи реформ : монографія / О. О. Молдован. – К. : НІСД, 2011. – 380 с.

31. Ріппа М. Б. Порівняльна характеристика світових систем пенсійного забезпечення і страхування / М.Б. Ріппа // Світ фінансів. — 2017. — №1. — С. 35—45.

32. Розвиток державного пенсійного страхування в умовах пенсійної реформи: моногр. / [О. П. Кириленко, О. В. Петрушка, Б. С. Малиняк та ін.]; за ред. О. П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 304 с.

33. Сальникова Т. В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління / Т. В. Сальникова // Економічний вісник університету. - 2017. - Вип. 33(1). - С. 385-394

34. Уманський І.І. Стійкість державних фінансів в умовах євроінтеграційних

- процесів / І.І. Уманський // Фінанси України. — 2015. — № 1. — С. 9—28. —
Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2015_1_3
35. Фінансова політика інвестиційно-інноваційного розвитку України: моногр. /за ред. В.Г. Дем'янишина. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 464 с.

Інформаційні ресурси

36. Державна казначейська служба України [Електронний ресурс].-Режим доступу:<http://www.treasury.gov.ua>
37. Державна служба статистики України [Електронний ресурс].-Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua
38. [Державна служба фінансового моніторингу України](http://sdfm.gov.ua/) [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://sdfm.gov.ua/>
39. [Державна фіскальна служба України](http://sfs.gov.ua/) [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
40. Інститут бюджету та соціально-економічних досліджень [Електронний ресурс].-/ Режим доступу: <http://www.ibser.org.ua/>
41. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
42. Пенсійний фонд України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.pfu.gov.ua/>

Міжнародні видання

43. Allen E. D., Brownlee O.H. Economics of Public Finance. N.Y.: Prentice-hall, 2012. - P. XVI, 535 p.
44. Herber B.P. Modern Public Finance: The Study of Public Sector Economics. - Homewood: Richard D.Irwin, INC., 2014, XIX, 661 p.
45. Hyman D. N. Public Finance: A Contemporary Application of Theory to Policy. - 6-d ed. - Chicago ets.: The Dryden Press, 2015. - XXXIII, 689 p.
46. Musgrave R. A. The Theory of Public Finance. - New York.: McGRAW- Hill book company, 2013, 547 p.
47. Rosen H.S. Public Finance. Burr Ridge (Ill.) etc.: IRWIN, 2016., 359 p.